

**PROPONOWANY PROGRAM
KÓŁKA REGIONALNEGO
DLA DZIECI W WIEKU
PRZEDSZKOLNYM**

„MYSŁOWICE – MOJA MAŁA OJCZYZNA”

AUTORZY:

Grażyna Gembala
Anna Knapek
Grażyna Lubera
Dorota Łacińska
Dorota Małolepszy
Jadwiga Pieszczyk
Robert Salwierak
Małgorzata Wrona

Spis treści

Wstęp	5
Charakterystyka programu	7
Założenia programowe	7
Cele i zadania	8
Treści edukacyjne	9
➤ „ <i>Moja rodzina</i> ”	11
➤ „ <i>Praca zawodowa w moim regionie</i> ”	12
➤ „ <i>Zwyczaje i tradycje śląskie</i> ”	14
➤ „ <i>Ja i moje miasto</i> ”	16
Warunki wdrożenia programu	19
Informacja o ewaluacji programu	20
Obudowa dydaktyczna	21
➤ „ <i>W chałpie u Ślonzoków</i> ”- scenariusz zajęcia	23
➤ „ <i>Śląski łobiod</i> ” – scenariusz zajęcia	24
➤ „ <i>Ptokorze – gołymbiorze</i> ” – scenariusz zajęcia	25
➤ „ <i>Jak wygląda moje miasto</i> ” – scenariusz zajęcia	26
➤ „ <i>Śląski odpust</i> ” – projekt	27
Aneks	31
➤ Ankieta dla nauczycieli (załącznik nr 1)	33
➤ Ankieta dla rodziców (załącznik nr 2)	35
➤ Ewaluacyjna ankieta dla nauczycieli (załącznik nr 3)	38
➤ Ewaluacyjna ankieta dla rodziców (załącznik nr 4)	39
Materiały edukacyjne	41
➤ Mysłowice w fotografiach XX wieku	43
➤ Dzisiejszy wizerunek miasta – Mysłowice w fotografiach	49
➤ Pieśni ze Śląska	59
- Pieśni powszechne	61
- Pieśni górnicze	70
- Pieśni obrzędowe, rodzinne i dobroczynne	79
➤ Słownik gwary śląskiej.....	83
- część I : godać = mówić	85
- część II : mówić = godać	91
Bibliografia – wybór pozycji z literatury o tematyce regionalnej	97
Opinia o programie	

WSTĘP

Współcześnie „regionalizm” jest pojęciem bardzo modnym, a edukacja regionalna stała się jednym z wyznaczników dobrze pojętego nauczania i wychowania zarówno w szkole jak i przedszkolu.

Nowoczesne przedszkole powinno oddziaływać nie tylko na sferę intelektualną, lecz także na emocjonalną sferę rozwoju dziecka. Doskonale do tego celu nadaje się właśnie edukacja regionalna. W swych przekazach tradycja zachowuje wiele mistycznych treści i doznań, pobudzając silnie wyobraźnię dziecka. Ponadto wprowadzenie i wykorzystywanie elementów regionalnych w pracy z dziećmi przedszkolnymi ma istotne znaczenie w stworzeniu specyficznego dla przedszkola klimatu wychowawczego. Codzienna rzeczywistość dzięki elementom regionalnym, staje się bardziej atrakcyjna, pełniejsza i bogatsza, a z drugiej strony w wychowaniu następuje integralność estetyczna, uczuciowa, umysłowa i fizyczna.¹

Edukacja regionalna daje także sposobność przeciwstawienia się uniformizacji życia i zachowania swojej indywidualności, własnej kultury i specyficznej zdolności życia we wspólnocie.

Edukacja regionalna jest procesem wrastania w przeszłość, tradycję i kulturę swojej ziemi rodzinnej, a tym samym uczy odpowiedzialności i zaangażowania w życie środowiska lokalnego i rodzinnego. Konsekwencją tego może być kształtowanie w człowieku postawy otwarcia i tolerancji na inne społeczności i kultury.

¹Piotr Kowolik: Edukacja regionalna w przedszkolu. w: Edukacja regionalna. Z historii, teorii i praktyki. Pod red. M. T. Michalewskiej, Kraków 1999, s 119

CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Zamierzeniem programu jest zapoznanie dzieci z zanikającymi już tradycjami i obyczajami pochodzącymi z okolic Mysłowic oraz przybliżenie im kultury i języka jednego z najpiękniejszych skrawków śląskiej ziemi. Program ten obejmuje swoim oddziaływaniem starsze dzieci przedszkolne oraz ich rodziny.

Treści programowe przeznaczone są do realizacji w ciągu jednego roku szkolnego, dwa razy w miesiącu, jako zajęcia dodatkowe za zgodą rodziców (aneks: ankieta dla rodziców).

W realizowaniu programu kładziemy szczególny nacisk na stosowanie metod aktywizujących.

ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Naszym zamiarem w myśl założeń programowych jest bliższe poznanie przez dzieci regionu, w którym żyjemy poprzez działanie, doświadczanie i przeżywanie.

Pragniemy, aby nasze działania skupiały się wokół czterech obszarów edukacyjnych:

1. Moja rodzina
2. Praca zawodowa w moim regionie
3. Zwyczaje i tradycje śląskie
4. Ja i moje miasto

Obszary te stanowią podstawę do wprowadzenia treści programowych realizowanych podczas spotkań w kółku regionalnym.

CELE I ZADANIA

Nadrzędne cele naszego programu to :

- **uksztaltowanie w wychowankach poczucia własnej tożsamości regionalnej, jako postawy zaangażowania się w funkcjonowanie własnego środowiska;**
- **wpajanie dzieciom tolerancji dla odrębności kulturowych oraz wzmacnianie patriotyzmu.**

Z powyższego celu wynikają następujące **zadania**:

1. Kultywowanie typowych dla naszej miejscowości zwyczajów, obrzędów ludowych oraz tradycji rodzinnych.
2. Wzbogacanie słownika biernego i czynnego o elementy gwary śląskiej oraz kształtowanie zdolności translatorskich w zakresie gwary śląskiej.
3. Zainteresowanie dzieci sztuką ludową, strojami ludowymi i architekturą charakterystyczną dla regionu śląskiego.
4. Zapoznanie z piosenkami i tańcami charakterystycznymi dla twórczości własnego regionu opartych na motywach ludowych.
5. Uwrażliwienie na piękno przyrody w naszym regionie i podejmowanie działań proekologicznych.

TRĘŚCI EDUKACYJNE

1. MOJA RODZINA

Krąg tematyczny	Cele ogólne	Materiał treściowy	Oczekiwane osiągnięcia
Mama, tata i ja .	- wzmacnianie więzi uczuciowych z rodziną	- historia mojej rodziny - tworzenie drzewa genealogicznego - okolicznościowe spotkania wielopokoleniowe w przedszkolu - przeglądanie albumów , książek, pamiętników związanych z historią i tradycjami rodziny - słuchanie opowieści o dawnych czasach - tworzenie albumów	- wylicza imiona dziadków oraz swoich najbliższych krewnych - określa stopień pokrewieństwa - okazuje szacunek i życzliwość członkom rodziny - bierze udział w planowaniu spotkania i w jego przebiegu - gromadzi zdjęcia - projektuje album
Śląski dom dawniej i dziś	- wzbogacanie wiedzy o swoim miejscu zamieszkania - poznanie cech charakterystycznych izby śląskiej	- wycieczka po najbliższej okolicy - odwiedziny w domu śląskim - utworzenie izby regionalnej w przedszkolu	- wymienia charakterystyczne cechy zabudowy śląskiej - opisuje niektóre charakterystyczne sprzęty domowe używane dawniej - porównuje ich działanie z dzisiejszym sprzętem - określa ich przeznaczenie - podejmuje próby posługiwania się gwara - bierze udział w planowaniu Śląskiej Izby

2. PRACA ZAWODOWA W MOIM REGIONIE

Krąg tematyczny	Cele ogólne	Materiał treściowy	Oczekiwane osiągnięcia
Górnik – charakterystyczny zawód dla Śląska	- szczegółowe poznanie pracy górnika	- spacer pod szyb kopalniany - oglądanie filmu o pracy górników - wykonanie makiety kopalni - zapoznanie ze strojem górniczym galowym i roboczym - wycieczka do kopalni - spotkanie z górnikiem	- rysuje węglem szyb kopalniany - wypowiada się na temat pracy górnika dawniej i dziś - planuje makietę kopalni - konstruuje wybrane elementy - wskazuje różnice w wyglądzie obu strojów - opisuje otoczenie kopalni - zadaje pytania dotyczące jego pracy
Spędzanie wolnego czasu w śląskich rodzinach	- poznanie sposobów spędzania wolnego czasu przez członków rodziny śląskiej	- poznawanie zabaw i gier naszych dziadków: > Ciuciubabka > Palant > Klipa > Wołany > Moja Ulijanko > Baba Jaga patrzy > Stary Niedźwiedź > Cymbergaja > Kapsle > Chop - spotkanie z członkiniami gospodyń wiejskich: - oglądanie wyrobów rękodzieła artystycznego > szydełkowanie > haftowanie krzyżykowe > bukieciarstwo regionalne	- opisuje zasady gry - uczestniczy w zabawach - zachęca do zabaw swoich najbliższych - porównuje zabawy sprzed lat ze współczesnymi - wylicza zajęcia kobiet w wolnym czasie - ocenia obejrzone wytwory - podejmuje próby samodzielnego

		- poznanie niektórych etapów powstawania serwet, koronek, bukietów - uczestniczenie w wystawach prezentujących wytwory kobiet na Śląsku - spotkanie z hobbystami : > gołębiarze > hodowcy królików > wędkarze > działkowcy > muzycanci - pomaganie hobbystom w niektórych czynnościach (karmienie królików i gołębi)	wykonania prostych elementów -wypowiada się na temat wystawy - wymienia hobby mężczyzn na Śląsku - posługuje się terminami charakterystycznymi dla danego zajęcia - bierze udział w czynnościach hobbystów
--	--	--	--

3. ZWYCZAJE I TRADYCJE ŚLĄSKIE

Krąg tematyczny	Cele ogólne	Materiał treściowy	Oczekiwane osiągnięcia
Uroczystości regionalne	- przekazywanie i kultywowanie rodzinnych i lokalnych tradycji śląskich	- „Co się bydzie zy mnom dzioć?”- wróżby Andrzejkowe - Dzień Górnika: > zorganizowanie uroczystości z elementami gwary śląskiej > poznanie niektórych tańców śląskich > słuchanie legend i opowiadań o Skarbniku - „Strzeż się czarownicy”- wróżby i czary w dniu św. Łucji - Śląskie kolędowanie - przygotowanie przedstawienia powitania wiosny : > zapoznanie z tradycją ludową > wykonanie Marzanny i gaika >Topienie Marzanny; > przejście z gaikiem zielonym po okolicy - Topienie Judasza, żurowa środa i inne zwyczaje Wielkiego Tygodnia - Obrzędy i zwyczaje Wielkanocne - Tatarowe święto – zielone świątki	- wymienia wróżby - opisuje swoje wyobrażenia dotyczące woskowej wróżby - podejmuje próby posługiwania się gwarą śląską - rozpoznaje niektóre śląskie tańce - charakteryzuje postać Skarbnika - zachęca do zabawy kolegów - kolęduje wspólnie z rodzicami - ilustruje ruchem tradycje powitania wiosny - wykonuje kukłę ze słomy oraz gaik - śpiewa wiosenne piosenki ludowe - uczestniczy w przygotowaniach Wielkiego Tygodnia - opisuje zwyczaje wielkanocne -poznaje nowe tradycje

		- „Hej Jana, Jana bydymy chwolić”- noc świętojańska	- tworzy kompozycję wianka
Uroczystości rodzinne	- czynne uczestniczenie w przygotowaniu uroczystości rodzinnych i przeżywanie ich	- urodziny - rozpoczęcie roku szkolnego przez pierwszoklasistę/ tyta/ - Święta Bożego Narodzenia: > poznanie tradycyjnych potraw > przygotowanie niektórych potraw > zorganizowanie stołu wigilijnego w przedszkolu - Tłusty czwartek – pieczenie pączków z babciami - Święta Wielkanocne: > poznanie tradycyjnych potraw wielkanocnych > przygotowanie niektórych potraw > zorganizowanie stołu wielkanocnego - Poznanie potraw składających się na obiad świąteczny i w tygodniu - Odpust – wycieczka - Biesiady rodzinne: > zapoznanie z przyśpiewkami, wyliczankami i tańcami śląskimi	- zna datę swoich urodzin i obchodzi urodziny - bierze udział w przygotowaniu tytu dla kolegi - rozpoznaje za pomocą zmysłów niektóre potrawy śląskie - bierze udział w przygotowaniu potraw - wykonuje elementy do dekoracji stołu wigilijnego - uczestniczy w kolejnych etapach powstawania pączków - wymienia potrawy - opisuje sposób przygotowania wybranych potraw - projektuje wygląd stołu - wie jakie potrawy składają się na obiad świąteczny i na zwykły - wypowiada się na temat odpustów dawniej i dziś - zachęca rodziców do wspólnej zabawy - modeluje figurki z gliny

4.JA I MOJE MIASTO

Krąg tematyczny	Cele ogólne	Materiał treściowy	Oczekiwane osiągnięcia
Moje miasto Mysłowice	- pogłębienie i poszerzenie wiedzy na temat miasta Mysłowic, jego zabytków i historii	- zorganizowanie wycieczek po swoim mieście: > charakterystyczne budowle > zabytki > obiekty sakralne > miejsca pamięci > miejsca rekreacji i sportu > zakłady pracy, miejsca kultury - oglądanie zdjęć, ilustracji, folderów, pocztówek, filmów przedstawiających własną miejscowość oraz znane postaci związane z historią miasta - uczestniczenie w różnych imprezach środowiskowych np.: > wystawa sztuki ludowej > udział w festynach i biesiadach	- rozpoznaje charakterystyczne obiekty w swojej miejscowości dawne i obecne - korzysta z wybranych obiektów w mieście - przestrzega normy kulturalnego zachowania się w miejscach publicznych i w miejscach pamięci -dostrzega różnice w budownictwie obecnym i dawniejszym -tworzy album miasta -uczestniczy w życiu kulturalnym miasta
Ochrona przyrody w moim mieście	- uwrażliwienie na piękno przyrody w swoim regionie i podejmowanie działań proekologicznych	- wycieczki do różnych ekosystemów i dostrzeganie różnych źródeł ich zanieczyszczeń - uczestniczenie w akcjach propagujących idee ekologiczne: > sadzenie drzew	- dostrzega zagrożenie wynikające z rozwoju cywilizacji w regionie - podejmuje działania na rzecz poprawy czystości wybranych biocenoz - uczestniczy w akcjach propagujących działania proekologiczne

		> segregowanie śmieci > dokarmianie zwierząt w schronisku > happeningi, konkursy i wystawy ekologiczne	- zachęca kolegów do wspólnego działania
--	--	---	--

WARUNKI WDROŻENIA PROGRAMU

Proponowany przez nas program wspiera działania zmierzające do przekazywania zasobów dziedzictwa kulturowego naszego regionu, dzieciom w wieku przedszkolnym. Jego zastosowanie w pracy z małymi dziećmi wymaga stworzenia odpowiednich warunków :

- zajęcia prowadzone dodatkowo, dwa razy w miesiącu organizowane są przez nauczycielki współtworzące Koło Regionalne Twórczych Nauczycieli;
- spotkania z dziećmi wykazującymi specyficzne zainteresowanie tematyką regionalną, za zgodą rodziców będących sprzymierzeńcami kultywowania śląskich tradycji, przebiegają nie tylko na terenie placówki przedszkolnej, lecz przede wszystkim w naturalnych warunkach środowiska poza przedszkolnego;
- grupę „ regionalną” tworzą starsze dzieci, ze względu na zakończoną adaptację w środowisku przedszkolnym, rozwinięty system norm społecznych oraz uczuć wyższych : patriotycznych, estetycznych, i humanistycznych a także posiadających względna już równowagę uczuciową i szczególną podatność na rozwijanie pojęć a tym samym na znaczną pojemność intelektualną w tym wieku;
- rozwijanie poczucia tożsamości śląskiej poprzez podejmowanie aktywności zadaniowej w warunkach naturalnych naszego regionu, obliguje do nawiązania współpracy z następującymi instytucjami i osobami :
 - Miejską Biblioteką Publiczną nr 7 i 11,
 - MCK Mysłowice,
 - MOKiS „Trójkąt Mysłowice,
 - Twórcami ludowymi,
 - Hobbystami,
 - Zespołami folklorystycznymi,
 - Członkami rodzin dzieci.

- w związku z pogłębianiem więzi rodzinnej, w spotkaniach mile widziany jest udział rodziców;
- finansowanie zaplecza materiałowego dokonujemy z zasobów własnych lub korzystając z uprzejmości chętnych sponsorów.

Organizacja zajęć w tak określonych warunkach, sprzyja realizacji treści proponowanego programu.

INFORMACJA O EWALUACJI PROGRAMU:

W celu zaczerpnięcia opinii o możliwościach funkcjonowania kółka regionalnego w przedszkolu i poznania zdania na temat proponowanego programu, posłuży ankieta dla nauczycieli (aneks, załącznik nr 1).

Działaniem przygotowawczym do podjęcia realizacji treści programowych jest ankieta wstępna do rodziców (aneks, załącznik nr 2) Jej celem jest określenie stopnia zainteresowania tematyką regionalną wśród rodziców i podjęcie decyzji o uczestnictwie ich dzieci w zajęciach.

Ewaluację podjętych działań należy przeprowadzić po rocznej realizacji programu kółka regionalnego. Ocena efektów rocznej pracy przeprowadzona zostanie na podstawie następujących narzędzi badawczych:

- ankiety dla nauczycieli (aneks, załącznik nr 3),
- ankiety końcowej dla rodziców (aneks, załącznik nr 4).
- hospitacji diagnozujących,
- analizy dokumentów,
- analizy wytworów prac dzieci,
- kroniki.

Zdobyte informacje na temat skuteczności i użyteczności programu posłużą do jego modernizacji.

OBUDOWA DYDAKTYCZNA

Scenariusz wizyty w tradycyjnym domu śląskim.

Temat: „*W chałpie u Ślonzoków*”.

Cele ogólne:

- Wzbogacenie wiedzy o swoim miejscu zamieszkania.
- Poznanie cech charakterystycznych izby śląskiej.

Cele operacyjne: - podejmuje próby posługiwania się gwarą śląską,
- opisuje niektóre charakterystyczne sprzęty domowe używane dawniej,
- porównuje ich działanie z dzisiejszym sprzętem,
- określa ich przeznaczenie.

Pomoce:

- ciasto drożdżowe;
- gazety z ilustracjami wyposażenia domu;
- ilustracje dawnych sprzętów domowych;
- sprzęty domowe.

Przebieg:

1. Wykończenie razem z dziećmi placka drożdżowego (nakładanie posypki) stanowiącego upominek dla gospodarzy „ślonskiyj chałpy”, którzy zaprosili dzieci do siebie.
2. Wycinanie z gazet ilustracji mebli i komponowanie w grupach, na dużych arkuszach poszczególnych pomieszczeń domu: kuchni, łazienki, pokoju dziennego, sypialni, przedpokoju - rozłożenie prac na dywanie.
3. Wyszukiwanie w sali ukrytych ilustracji dawnych mebli i tradycyjnych przedmiotów codziennego użytku na Śląsku - próby nazywania ich gwarą np. kołkastla, serwet itp.
4. „Śląskie żarty”- zgadywanka – rymowanka: *W antryju na byfyju stoła szolka tyju* wyjaśnienie słów, powtórzenie żartu w języku ojczystym: *W przedpokoju na kredensie stała szklanka herbaty.*
5. Wizyta w domu z tradycjami śląskimi i zachowanym dawnym sprzętem domowym:
 - wręczenie gospodarzom upieczonego placka,
 - oglądanie wystroju wnętrza śląskiego domu (wykonanie zdjęć)„Godki” przy śląskim stole – rozmowy z gospodarzami i poczęstunek.

Scenariusz spotkania z udziałem mamy.

Temat: „Śląski obiad”

Cele ogólne:

- zapoznanie z tradycjami śląskimi – „śląski obiad”
- udział w przygotowaniu charakterystycznych potraw (kluski, rolady, kapusta)
- wdrażanie do uważnego słuchania i nabywanie wiadomości dotyczących przygotowania potraw.

Cele operacyjne:

- wymienia dania składające się na śląski obiad
- potrafi zrobić kluski
- określa składniki potrzebne są do zrobienia rolady
- podejmuje próby samodzielnego krojenia
- dba o porządek i czystość podczas przygotowania potraw

Pomoce: składniki potrzebne do wykonania potraw, sztucce, talerze, obrus, opowiadania, płyty z piosenkami śląskimi.

Przebieg:

1. Spotkanie z zaproszonymi gośćmi (mamy)
2. Rozmowa z mamą na temat przygotowanych posiłków
3. Śląski obiad:
 - charakterystyczne potrawy
 - sposób przygotowania
 - sposób podania
4. Podział na 3 grupy i przydział obowiązków. Zapoznanie ze sposobem wykonania. Wybór odpowiednich składników wg gry
 - I grupa**
 - zagniecenie ciasta
 - formowanie klusek
 - II grupa**
 - rolady
 - klepanie mięsa
 - krojenie składników
 - zawijanie
 - III grupa**
 - modro kapusta
 - płukanie
 - szatkowanie
 - przyprawy
5. Mamy -gotowanie przygotowanych potraw
6. Dzieci-słuchają
7. Dzieci -nakrywanie świątecznego stołu (biały obrus, talerze, sztucce)
8. **Wspólny obiad.** Degustacja przygotowanych potraw. Przypomnienie sposobu wykonania poszczególnych potraw.
9. Porządkowanie sali

Scenariusz spotkania z hodowcą gołębi – wyjście do „gołębnika”.

Temat : „ *Ptokorze – gołymbiorze*”.

Cele ogólne :

- Poznanie sposobów spędzania wolnego czasu przez członków rodziny śląskiej.
- Uczestniczenie w czynnościach zajmowania się gołębiami.

Cele operacyjne :

- posługuje się terminami charakterystycznymi w zajmowaniu się gołębiami;
- bierze udział w czynnościach hobbysty.

Pomoce :

- ilustracje różnych gatunków gołębi;
- książki i czasopisma zawierające informacje o gołębiach;
- okaz żywego gołębia;
- bibuła, tektura, klej, nożyczki;
- pudło.

Przebieg :

1. Wysłuchanie piosenki ludowej ze Śląska o Karliku – I zwrotka.
2. Rozmowa wprowadzająca w arkana hobby - gołębiarstwa na Śląsku.
3. Wyszukiwanie ilustracji gołębi i wiadomości o nich, w zgromadzonych książkach i czasopismach.
4. „Pytania do fachmana”- zadawanie pytań gołębiarzowi zaproszonemu na spotkanie z dziećmi.
5. Obserwowanie i oglądanie żywego ptaka.
6. Wypuszczenie gołębia – rozmowy o lotach.
7. Zabawa ruchowa „Gołębie do gołębnika”.
8. Wyjście z dziećmi do gospodarstwa śląskiego hobbysty:
 - oglądanie gołębników;
 - rozpoznanie gołębia wypuszczonego z przedszkola;
 - karmienie gołębi.
9. Powrót do przedszkola:
 - wyklejanie sylwet tekturowych gołębi - kulkami z bibuły,
 - umieszczenie ich we wcześniej przygotowanym gołębniku z pudła.

Scenariusz wycieczki

Temat: *Jak wygląda moje miasto?*

Cele ogólne:

- Zapoznanie z charakterystyczną zabudową miasta Mysłowice: zabytkowy kościół, Ratusz, familoki, Kaplica św. Jana, rynek
- Porównanie budynków obecnych (bloki) do zabudowy dawnej (familoki, kamienice na rynku)

Cele operacyjne:

- rozpoznaje Ratusz, kaplicę św. Jana i familoki, kościół pod wezwaniem „Najświętszego serca Pana Jezusa”
- określa różnice w budownictwie dawniej i dziś
- wypowiada się na temat swojego miasta

Pomoce: widokówki, zdjęcia, kolorowanki przedstawiające charakterystyczne budowle miasta Mysłowice, farby, pędzle

Przebieg:

1. Rozmowa na temat miasta Mysłowice
 - historia powstania miasta
 - herb Mysłowic
2. Rozmowa na temat budynków w pobliżu zaobserwowanych przez dzieci swojego miejsca zamieszkania
3. Oglądanie widokówek przedstawiających miasto dziś i dawniej
 - Kościoła, kaplicy św. Jana
 - wprowadzenie nazw – Ratusz, Rynek, familok
4. Wycieczka na miasto
 - charakterystycznej zabudowy (rynku, ratusza, familoków, kościoła)
 - wyszukiwanie różnic i podobieństw (obecne budynki, a familoki)
5. Próby wykonywania fotografii miasta (zebrane fotografie posłużą wykonaniu albumu)
6. Powrót do przedszkola
7. Rozmowa na temat wycieczki
 - Wyszukiwanie wśród zdjęć i widokówek zaobserwowanych i znanych już budowli,
 - Gromadzenie pamiątek potrzebnych do wykonania albumu.
8. Malowanie farbami przygotowanego wzoru budowli naszego miasta
9. Urządzenie wystawy prac.

KARTA PROJEKTU

OPRACOWAŁY:

Grażyna Gembala
Anna Knappek
Grażyna Lubera
Dorota Łacińska
Dorota Małolepszy
Jadwiga Pieszczyk
Małgorzata Wrona

I. Nazwa projektu:

„Śląski odpust”

II. Nakreślenie problemu – uzasadnienie

- *Zapoznanie z tradycją śląskich odpustów i porównanie z dzisiejszymi.
- *Zorganizowanie festynu o znamionach odpustu na terenie przedszkola.

III. Cel realizacji projektu

Cel strategiczny:

Pielęgnowanie śląskości, chronienie przed zapomnieniem wybranego elementu kultury śląskiej i rozbudzanie zainteresowania tradycją wśród dzieci w wieku przedszkolnym.

Cele szczegółowe:

- Poznanie tradycji śląskiego odpustu
- Wzbogacanie słownika dzieci o wyrazy w gwarze śląskiej, związanych z omawianą tematyką
- Zapoznanie z przebiegiem odpustu
- Uczestniczenie w przygotowaniach poszczególnych elementów odpustu

IV. Działania (zadania) szczegółowe

1. Wycieczka na odpust
2. Nawiązanie do wycieczki i przybliżenie tradycji dawniejszych odpustów w oparciu o stare fotografie, literaturę i spotkania z „zaprzyjaźnioną” babcią
3. Przygotowanie festynu – „Odpust w przedszkolu”
4. Uczestniczenie we wspólnej zabawie

V. Adresaci

- dzieci z przedszkola
- rodzice
- zaproszeni goście
- władze miasta

VI. Miejsce realizacji

Przedszkole nr 1 z oddziałami integracyjnymi w Mysłowicach
Przedszkole nr 12 w Mysłowicach

VII. Termin realizacji

Maj / czerwiec 2005

VIII. Inicjator, projektodawca, realizator projektu

Nauczyciele zrzeszeni w Kole Regionalnym

IX. Finansowanie

- wsparcie finansowe Dyrektorów Przedszkoli nr 1 z oddziałami integracyjnymi i nr 12
- zasoby finansowe Rady Rodziców
- sponsorzy
- środki własne

X. Oczekiwane rezultaty

- Udział dzieci i rodziców w odpuscie
- Poznanie tradycji odpustowej
- Uzyskanie środków finansowych na realizację kolejnego projektu
- Wypracowanie narzędzi ewaluacyjnych (ankieta mająca na celu uzyskanie opinii na temat odbioru zrealizowanego projektu przez uczestników odpustu oraz symboliczna ocena zabawy dokonana przez dzieci.

XI. Organizacja projektu

Temat zadania	Forma realizacji	Termin	Współpraca
1. <i>Święto w moim mieście- „Odpust”</i>	> Wycieczka: obserwacja przebiegu odpustu > Poznanie tradycji odpustu	Maj 2005	rodzice
2. <i>Odpust wczoraj a dziś</i>	> Oglądania książek, czasopism, fotografii > Spotkanie z „zaprzyjaźnioną babcią > Nauka wiersza „Przy karasolu” (zbiór własny) > Porównywanie odpustu wczoraj i dziś na podstawie zdobytych wiadomości	Drugie półrocze roku szkol. 2004/2005	> zaproszony gość „babcia” > biblioteka > prywatne osoby > nauczyciele
3. <i>Jutro festyn</i>	> Przygotowanie zaproszeń > Przydział obowiązków > Zaplanowanie przedsięwzięcia > Przygotowanie: - straganów - pieczenia pierników z mamą - strzelnicy z tatą - kiszenie ogórków z babcią - loteryjki fantowej z dziadkiem - nagród przez dzieci > Nawiązanie kontaktu z właścicielem karuzeli i sprzedawcą balonów	Marzec, kwiecień, maj 2005	> rodzice > dziadkowie > krewni > inne osoby
4. <i>Odpust w przedszkolu</i>	> Rozstawienie przygotowanych kramów, karuzeli itp. > Powitanie zaproszonych gości > Przedstawienie krótkiego programu artystycznego > Wspólna zabawa- zakup balonów, udział w loteryjkach, degustacja przygotowanych specjałów, strzelanie do celu, przejazdy na karuzeli itp. > Zabawy taneczne w rytm śląskich szlagierów	> dzień przed odpustem > dzień odpustu	> rodzice > pracownicy przedszkola > zaproszeni goście > sprzedawcy

ANÆKS

ANKIETA DLA NAUCZYCIELI

KOLEZANKI!

Jesteśmy nauczycielami propagującymi edukację regionalną, wśród starszych dzieci przedszkolnych. Niniejsza ankieta została opracowana w celu poznania opinii nauczycieli, na temat rozpowszechniania wiedzy o swoim regionie w ramach dodatkowych zajęć w przedszkolu, w oparciu o PROGRAM KÓŁKA REGIONALNEGO DLA DZIECI W WIEKU PRZEDSZKOLNYM.

Prosimy o wypełnienie ankiety i podkreślenie właściwej odpowiedzi.

1. Czy widzicie sens prowadzenia dodatkowych zajęć wzbogacających wiadomości i umiejętności dzieci w zakresie edukacji regionalnej?
 - TAK
 - NIE
 - NIE MAM ZDANIA

2. Czy uważacie, że proponowany program kółka regionalnego dla dzieci w wieku przedszkolnym jest potrzebny?
 - TAK
 - NIE
 - NIE MAM ZDANIA

3. Czy Waszym zdaniem wyżej wymieniony program jest skonstruowany przejrzyście?
 - TAK
 - CZĘŚCIOWO
 - NIE

4. Czy według Waszej opinii proponowane zagadnienia rozszerzają treści programowe o naszym regionie?

- TAK, we wszystkich czterech obszarach
- CZĘŚCIOWO, tylko w niektórych obszarach (prosimy podkreślić w których)
 - Moja rodzina
 - Praca zawodowa w moim regionie
 - Zwyczaje i tradycje śląskie
 - Ja i moje miasto
- NIE

5. Czy możemy oczekiwać od Was pomocy w realizacji proponowanego programu kółka regionalnego dla dzieci?

- TAK
- NIE

Jeżeli TAK, to w jakim zakresie

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Czy jesteście zainteresowane wykorzystaniem naszego programu w Waszej pracy wychowawczo-dydaktycznej?

- TAK
- NIE

Dziękujemy za wypełnienie powyższej ankiety.

ANKIETA DLA RODZICÓW

SZANOWNI PAŃSTWO!

Jesteśmy nauczycielami mającymi zamiar prowadzić dodatkowe zajęcia ze starszymi dziećmi naszego przedszkola, w kółku regionalnym. Chciałybyśmy poznać Państwa zdanie, o celowości wzbogacania wiedzy o naszym regionie, wśród dzieci w wieku przedszkolnym.

Prosimy o wypełnienie ankiety i podkreślenie wybranej odpowiedzi.

7. Czy uważacie Państwo, że w przedszkolu należy wzbogacać wiadomości dzieci o regionie, w którym mieszkają - jego tradycjach i kulturze?
 - TAK
 - NIE
 - NIE MAM ZDANIA

8. Czy Państwa dziecko ma na co dzień kontakt z gwarą śląską?
 - TAK
 - NIE
 - RZADKO

9. Czy Państwa dziecko posługuje się elementami gwary śląskiej?
 - TAK
 - NIE
 - RZADKO

10. Czy Państwa rodzina pochodzi z regionu w którym żyjemy?
 - TAK
 - CZĘŚCIOWO
 - NIE

11. Czy macie Państwo możliwość podzielenia się doświadczeniami lub wiadomościami, tematycznie związanymi z prezentacją naszego regionu, miasta wśród dzieci ?

➤ TAK

➤ NIE

Jeżeli tak, to w jaki sposób ?.....

.....

.....

12. Czy chcielibyście Państwo skorzystać z naszej oferty uczestniczenia Waszego dziecka, w zajęciach dodatkowych kółka regionalnego w przedszkolu?

➤ TAK

➤ NIE

Jeżeli tak , prosimy o potwierdzenie wpisując imię i nazwisko dziecka i złożenie swojego podpisu:

Wyrażam zgodę na uczestniczenie mojego dziecka

w dodatkowych zajęciach kółka regionalnego.

(podpis rodzica , opiekuna)

13. Czy wyrażają Państwo chęć uczestniczenia w niektórych formach spotkań naszego koła regionalnego?

➤ TAK

➤ NIE

➤ CZASAMI

14. Czy można liczyć na pomoc Państwa, w organizowaniu spotkań kółka regionalnego?

➤ TAK

➤ NIE

Jeżeli TAK, to w jakim zakresie?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety.

EWALUACYJNA ANKIETA DLA NAUCZYCIELI

KOLEŻANKI!

Zwracamy się do Was z prośbą o wypełnienie ankiety ewaluacyjnej, dotyczącej funkcjonowania kółka regionalnego w naszym przedszkolu.

Prosimy o zaznaczenie wybranych odpowiedzi.

1. Czy Waszym zdaniem praca z dziećmi w kółku regionalnym wpłynęła na:
 - poszerzenie ich wiadomości z zakresu tematyki regionalnej;
 - lepszą organizację uroczystości, tematycznie związanych z naszym regionem;
 - zwiększenie zainteresowania edukacją regionalną wśród innych nauczycieli pracujących w przedszkolu;
 - wymianę doświadczeń w zakresie regionalizmu pomiędzy nauczycielami;
 - inne
2. Czy korzystaliście w swojej pracy wychowawczo – dydaktycznej z elementów zawartych w proponowanym programie dla kółka regionalnego?
 - TAK
 - NIE
3. Czy chcielibyście włączyć własne propozycje, wzbogacające pracę w kółku?
 - TAK
 - NIE

Jeśli TAK to jakie

.....

.....
4. Czy w Waszej grupie znalazły się dzieci, uczęszczające do kółka regionalnego?
 - TAK
 - NIE
5. Czy bylibyście zainteresowane prowadzeniem kółka regionalnego w swojej grupie?
 - TAK
 - NIE
6. Jak oceniacie roczną działalność kółka regionalnego? (określ w skali 1 – 5)

Dziękujemy za wypełnienie ankiety.

EWALUACYJNA ANKIETA DO RODZICÓW

SZANOWNI PAŃSTWO!

Zwracamy się z prośbą o wypełnienie poniższej ankiety dotyczącej działalności kółka regionalnego w naszym przedszkolu. Wasze cenne i obiektywne uwagi pozwolą na wprowadzenie ewentualnych korekt i dadzą ocenę celowości podjętego działania.

Prosimy o podkreślenie wybranej odpowiedzi.

15. Czy Państwa dziecko uczestniczyło w spotkaniach kółka regionalnego w przedszkolu?

- TAK
- NIE
- CZASAMI

16. Czy zauważyli Państwo u dziecka zwiększone zainteresowanie tradycjami i zwyczajami śląskimi?

- TAK
- CZĘŚCIOWO
- NIE
- NIE MAM ZDANIA

Jeżeli TAK, to w czym się to przejawiało?

- ☐ opowiadało o tym co zobaczyło
- ☐ rysowało
- ☐ śpiewało
- ☐ tańczyło
- ☐ inne, jakie

.....
.....

17. Czy chcecie Państwo, aby dziecko kontynuowało udział w spotkaniach kółka regionalnego w przedszkolu w przyszłym roku szkolnym?

- TAK
- ZASTANOWIĘ SIĘ
- NIE

18. Czy braliście Państwo udział w spotkaniach kółka regionalnego razem z dzieckiem?

- TAK
- CZASAMI
- NIE

19. Czy mają Państwo propozycje odnośnie działalności kółka regionalnego w naszym przedszkolu?

- TAK
- NIE

Jeżeli TAK, to proszę napisać jakie

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

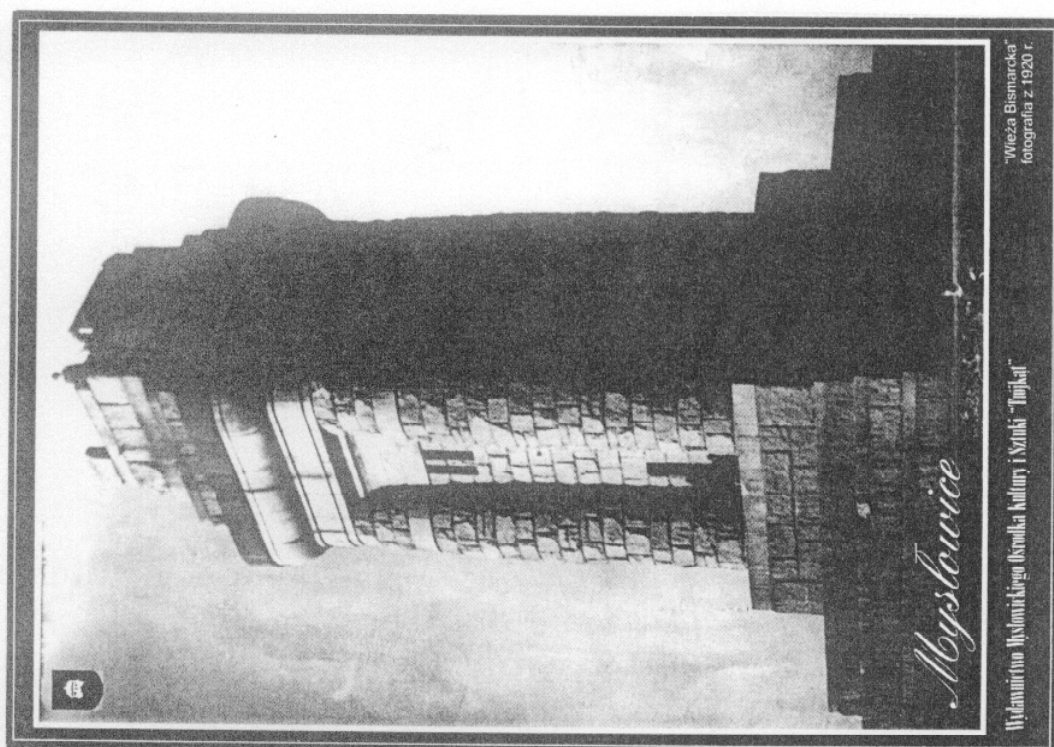
Dziękujemy za wypełnienie powyższej ankiety

MATERIAŁY EDUKACYJNE

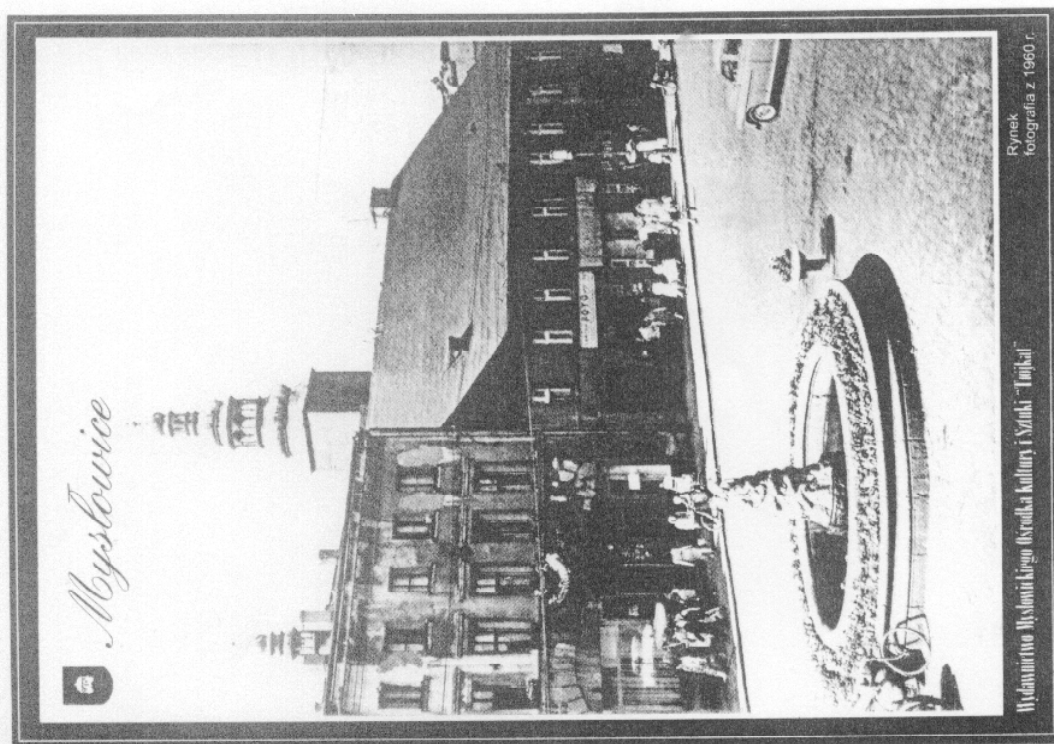
MYSŁOWICE W FOTOGRAFIACH XX WIEKU

**WYDAWNICTWO MYSŁOWICKIEGO
OŚRODKA KULTURY I SZTUKI
„TRÓJKĄT”**

1. „Wieża Bismarcka” – fotografia z 1920 r.
2. Rynek – fotografia z 1960 r.
3. Fontanna na rynku – fotografia z 1940 r.
4. Ulica Krakowska , widok w kierunku mostu na Przemszy – fotografia z 1924 r.
5. Chałupa przy ul. Nowotki .
Dzisiaj na jej miejscu stoi komenda policji.
Fotografia z 1923 r.
6. Dawna oficyna dworska na terenie parku –
fotografia – lat 60- tych
7. Ulica Krakowska , dawna Nowokościelna –
fotografia z 1920 r .
8. Kapliczka „Jarlików” – fotografia z 1940 r.

1.

2.

3.

4.

5.

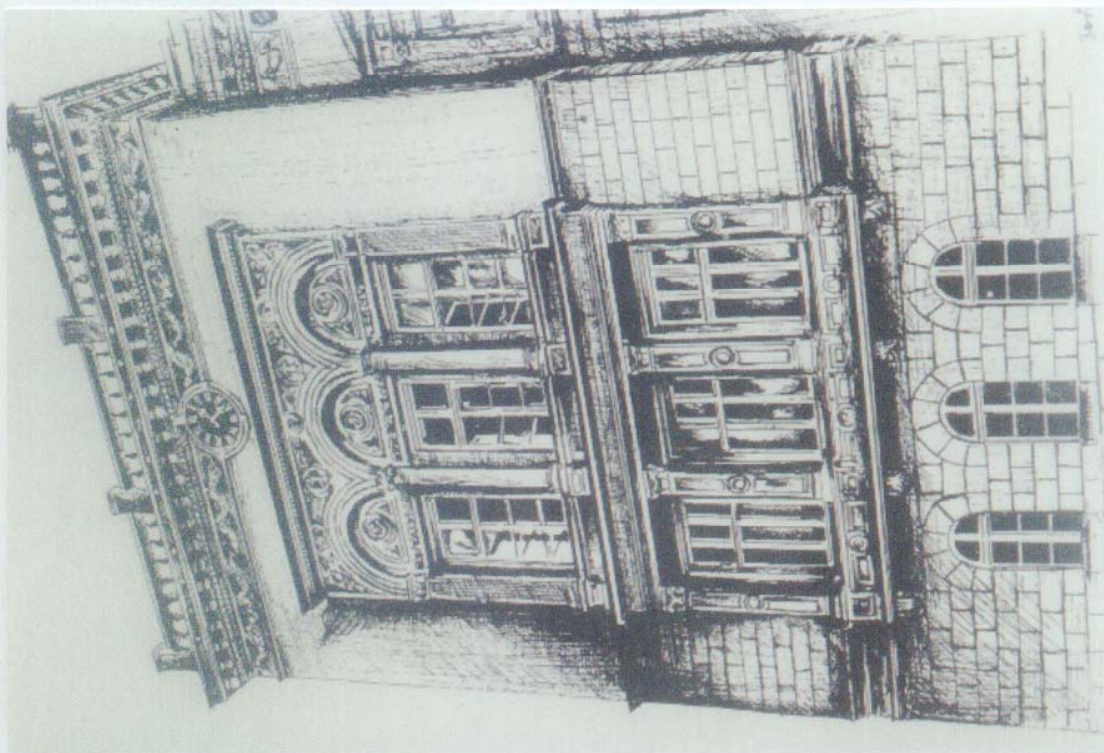

6.

DZISIEJSZY WIZERUNEK MIASTA - Mysłowice w fotografiach

- 1, 2. Budynek Urzędu Miasta.
3. Dawna siedziba biura emigracyjnego.
4. Kościółek pod wezwaniem Św. Krzyża.
5. Nowe otoczenie kapliczki „Jarlików”,
dzisiejszej kapliczki św. Jana Chrzciciela.
6. Fontanna na rynku.
7. Kościół pod wezwaniem Najświętszego
Serca Pana Jezusa.
8. Kościół Narodzenia Najświętszej Marii
Panny tzw. mariacki.
9. Kamieniczki przy ulicy Krakowskiej.
10. Budynek poczty.
11. Pomnik Kardynała Augusta Hlonda.
12. Kamienica przy ulicy Grunwaldzkiej.
13. Rynek – widok obecny.
14. Rynek nocą.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

PIEŚNI ZE ŚLĄSKA

- Wybór pieśni dobrano na podstawie następujących pozycji:
1. Śląskie pieśni ludowe. Wybór źródeł i opracowanie Adolf Dygacz.
Górnośląska Oficyna Wydawnicza. Katowice 1995
 2. Pieśni górnicze. Wybór źródeł i opracowanie Adolf Dygacz.
Górnośląska Oficyna Wydawnicza. Katowice 1995
 3. Pieśni Katowickie. Wybór źródeł i opracowanie Adolf Dygacz.
Górnośląska Oficyna Wydawnicza. Katowice 1996

Pieśni powszechne

Skoko wróbel po desce

♩ 190 (10')

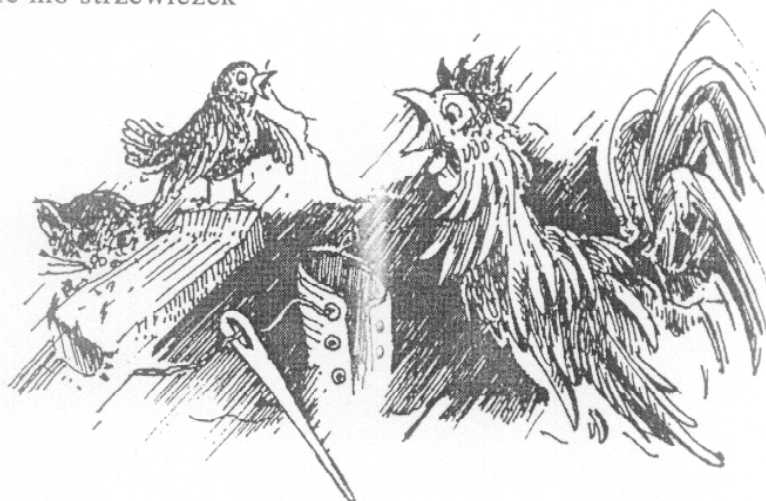
Skoko wróbel po desce, szy-je bu-ty Te-re-sce, Tereska się ra-du-je, i-że bu-tki o-bu-je.

Skoko wróbel po desce,
szyje buty Teresce,
Tereska się raduje,
iżę butki obuje.

Obuła je pod płotem,
tańcowała z kokotem,
obuła je w stodole,
tańcowała po stole.

Obuła je pod wozem,
tańcowała z powrozem,
obuła je pod murem,
tańcowała z kocurem.

Wróbel tyż się radował,
że z Tereską tańcował,
przytupuje wróbliczek,
choć nie ma strzewiczek

Miałach ja gołąbka w klatce zawartego

♩ 120 (12")

Miałach ja gołąbka w klatce zawartego,
a któż mi go wypuścił do pola szczerzego?

Do pola szczerzego, na zielony dąbek
i tam sobie zaurgał mój siwy gołąbek.

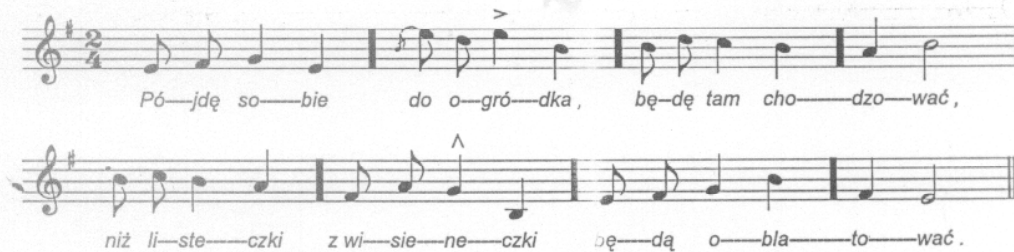
Nie urgaj na dąbku, mój siwy gołąbku,
aż ja cię dostanę do mojego domku.

Na moim domeczku jest słomiana strzecha,
a ty mi tam zaurgasz i będzie uciecha

Pójdę sobie do ogródka...

♩ 120 (12")

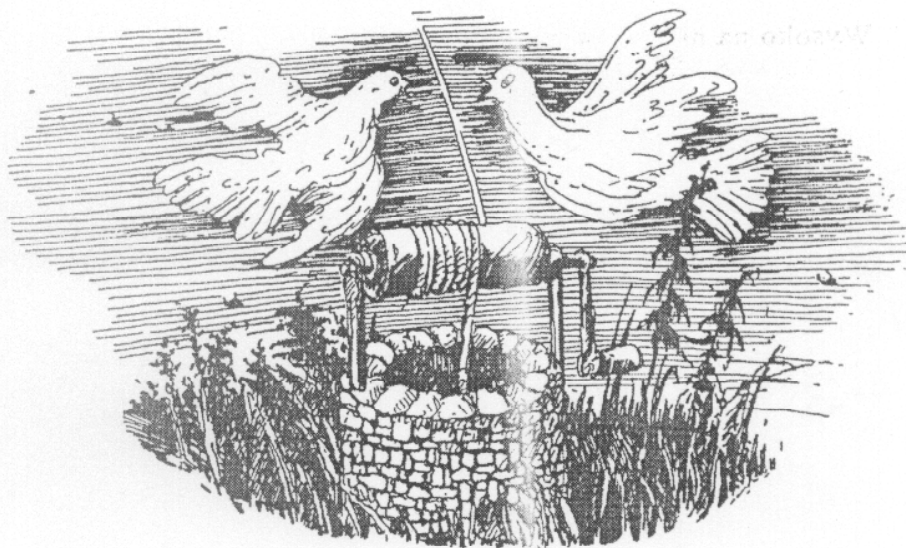

Pójdę sobie do ogródka, będę tam chodzować,
niż listeczki z wisieneczki będą oblatować.

Już listeczki obleciały z mojej wisieneczki,
powiedz, synku, czy nie chodzisz do innej dziewczeczki?

Choćbych miał do innych chodzić, moje skoranie,
to przy tobie, dzioucho moja, serce me zostanie.

W ogródeczku studzioniczka jest ocymbrowano,
siedzą na niej gołąbeczki, i jo z ukochaną.

Wilk jest na gonie

$\text{♩} = 180 \text{ (12")}$

Wilk jest na go-nie, wilk jest na go-nie, a ko-ziczka w do-le:

ach, moja ko-zicz-ko, ach, moja ko-chanko, przyjdź i-no sam ku mnie.

Wilk jest na gonie,
 wilk jest na gonie,
 a koziczka w dole:
 ach, moja koziczko,
 ach, moja kochanko,
 przyjdź ino sam ku mnie.

Ach, ty mój wilczku,
 ach, mój braciszku,
 ty mosz wilcze gardło,
 co ono oboczy,
 co ono oboczy,
 to by zaraz zjadło.

Ach, ty mój wilczku,
 ach, ty braciszku,
 bo mnie noga boli.
 Ach, moja koziczko,
 ach moja kochanko,
 pójdymy powoli.

Ach, ty mój wilczku,
 ach, mój braciszku,
 pewnie knujesz zdrada?
 Ach, moja koziczko
 ach, moja kochanko,
 dowom szczerzo rada.

Ach, ty mój wilczku,
 ach, moj braciszku,
 powiem ci przysłowie.
 Ach, moja koziczko,
 ach, moja kochanko,
 mosz niedobrze w głowie.

Miała dzioucha ogródeczek, parada

♩ 103 (12")

Mia-ła dzioucha o-gró-de-czek, pa—ra—da, mia-ła dzioucha o-gró-de-czek,

pa—ra—da pa—ra—da, za—sio—ła se fi—jo—le—czek, cir cir ci—ra—ra.

Miała dzioucha ogródeczek, parada,
miała dzioucha ogródeczek, parada parada,
zasiola se fijołeczek, cir cir cirara.

Fijołeczek drobno schodzi, parada,
fijołeczek drobno schodzi, parada parada,
sama dzioucha do mnie chodzi, cir cir cirara.

Same dziouchy sobie winne, parada,
same dziouchy sobie winne, parada parada,
chodzić do mnie nie powinno, cic cir cirara.

Jak jo chodził do szkoły

♩-96 (15")

Jak jo cho-dził do szko-ły, u---czy-ły mnie re-cho-ry:

je-den, dwa, trzy, śty-ry, to są pię-kne li-te-ry, li-te-ry.

Jak jo chodził do szkoły,
uczyły mnie rehtory:
jeden, dwa, trzy, śtyry,
to są piękne litery.

Jak jo chodził do szkoły,
uczyły mnie rehtory:
piwo pić, w karty grać
i z dziouchami tańcować.

Rośnie, rośnie na jabłonce...

J-96 (15")

Rośnie, rośnie na jabłonce drobny listeczek,
u sąsiada piękne konie, szwamy syneczek.

Staął synek wele płota przy jarzębinie,
przyglądo się u sąsiada szwarnej dziewczynie.

Na jabłonce drobny listek wiatr kolebie,
nie zagłądaj tu, syneczku, nic tu po tobie.

Będę czekał do wieczora, moja dziewczeczko,
ażę wyjrzysz, dzioucha moja, bez okieneczko.

Gdzieżeś to bywał, czarny baranie?

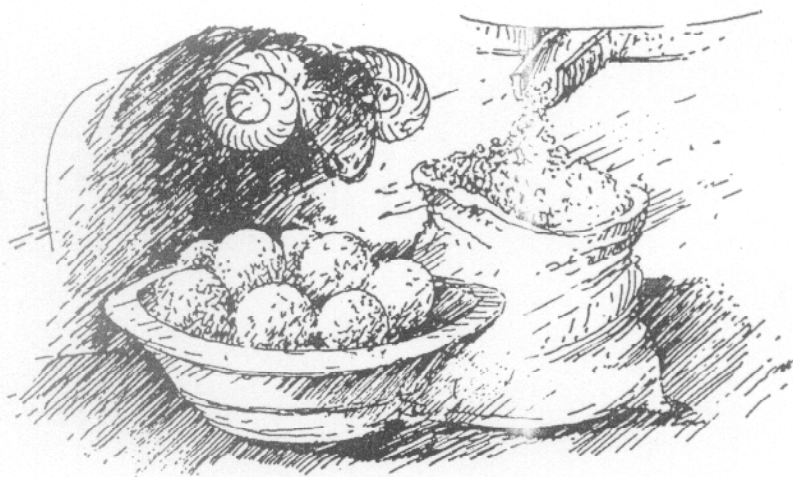
Gdzieżeś to bywał, czarny baranie?
We młynie, we młynie, mościwy panie.

Cóżeś tam robił, czarny baranie?
Mleł mąkę, mleł mąkę, mościwy panie.

Cóżeś tam jadał, czarny baranie?
Kluseczki z miseczki, mościwy panie.

Gdzieżeś tam sypiał, czarny baranie?
Z młynarką pod miarką, mościwy panie.

Jakżeś uciekał, czarny baranie?
Hopsasa do lasa, mościwy panie.

Dziweczek ze Śląska

♩-124 (25~)

Dziweczek ze Śląska,
na trzewiczku wstążka,
na szyji korale,
za styry talary.

Fortuszek jedbowny
w kwiotki wyszywany,
na głowie chusteczka,
za dobre słoweczka.

Prześwarno dziweczka,
wesołe oczyczka,
za ślubny wióńeczek
złoty pierścionecek.

Pieśni górnicze

Ażebych jo miała skrzydełka jak gąska

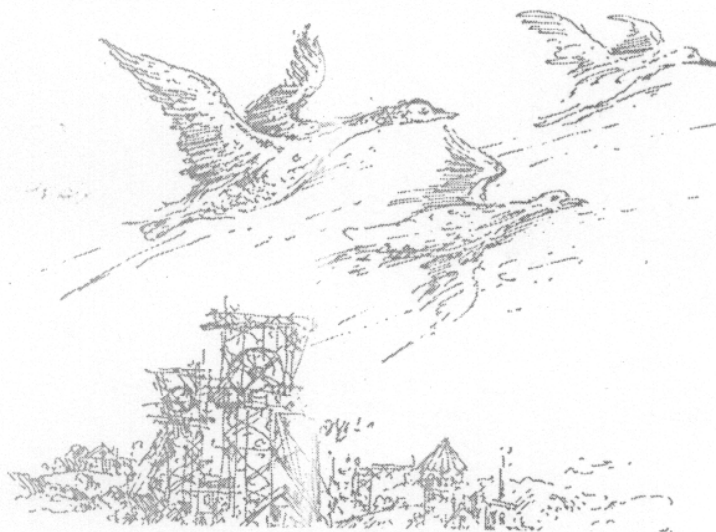
Ażebych jo miała skrzydełka jak gąska,
poleciałabych jo za Jasiem do Śląska.

I usiadłabych jo przy katowskim stawie
i przyjrzałabych sie tej górniczej sprawie.

Jak górnicy piją i w talary grają,
a te ich rodziny głodem przymierają.

Żona jemu pisze choć o parę groszy,
on jej odpisuje, że nie ma roboty.

Że nie ma roboty i ciężko choruje,
on katowskie panny ciągiem obłapuje.

Ej, nie ma to nie ma, jak to gornikowi

♩ 180 (12')

Ej, nie ma to nie ma, jak to górnikowi,
zapoli se fajfka idzie ku szybowi,
tra la la la la la, idzie ku szybowi.

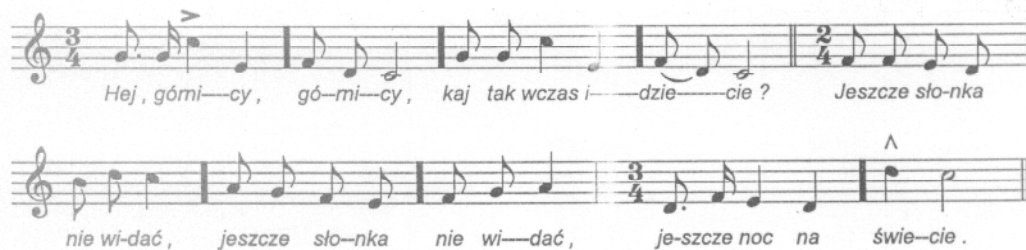
Idzie górnik drogą, kłapa mu sie kiwie,
ludzie się pytają : cóż to za pón idzie ?
tra la la la la la, cóż to za pón idzie.

U górnika w siyni kilof i helmisko,
coby każdy wiedzioł że tu górnik miysko,
tra la la la la la, że tu górnik miysko.

Hej, górnicy, górnicy...

♩-120 (13")

Hej, górnicy, górnicy, kaj tak wczas idziecie?
Jeszcze słonka nie widać, jeszcze noc na świecie.

Kiedy górnik wczas wstaje, do pracy się zbiera,
żona lampkę podaje, synek drzwi otwiera.

A-gdy stanie pod szybem, z kolegą się wita,
co słyszeć na filarze? Zaraz go zapyta.

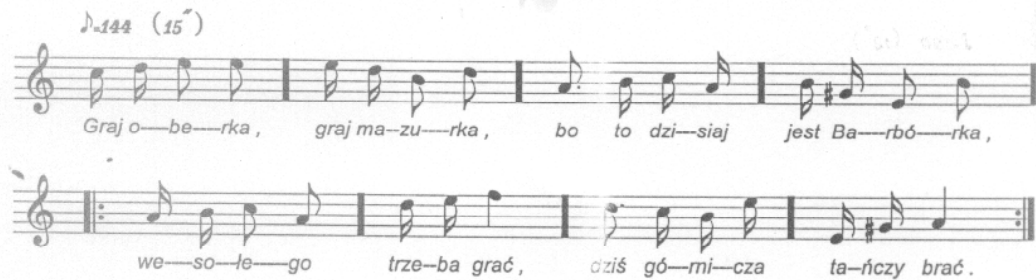
A gdy przyjdzie na numer, spojrzy na budynek,
wszystko stoi w porządku, filar, jako rynek.

Choć tu ptaszek nie śpiewa, słońko nie zaświeci,
przy robocie czas wartko górnikowi leci.

A po szychcie do domu do żoneczki spieszy,
tam fajeczkę zakurzy, dziećmi się nacieszy.

Graj oberka, graj mazurka

✓ Graj oberka, graj mazurka,
bo to dzisiaj jest Barbórka,
wesołego trzeba grać,
dziś górnicza tańczy brać.

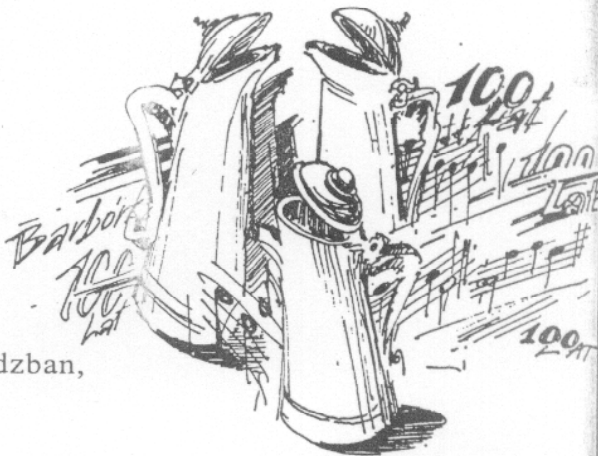
Jutro trza iść do roboty,
tóż dodajmy se ochoty,
wypijmy dziś wina dzban,
niech górniczy żyje stan.

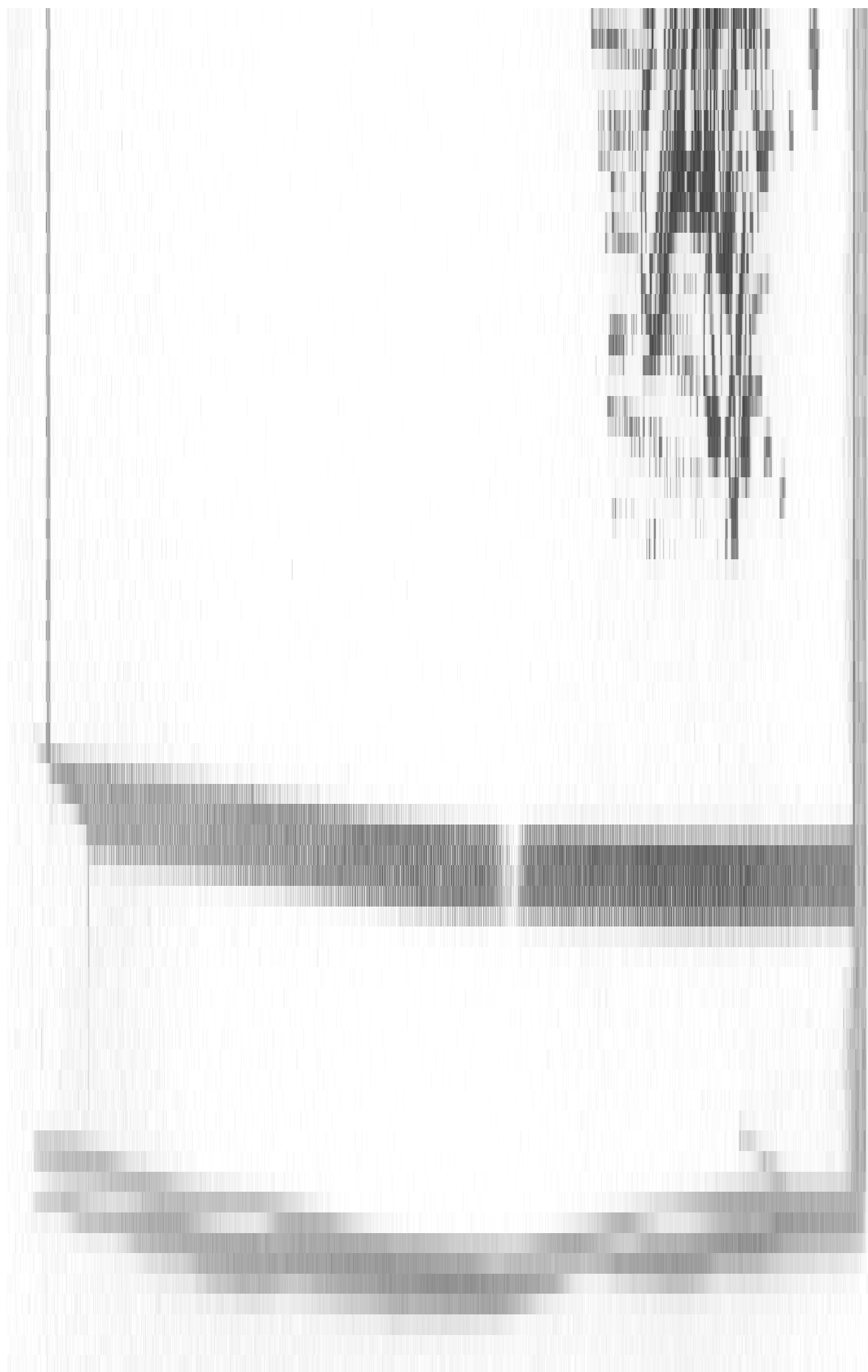
Graj oberka, graj mazurka,
bo to dzisiaj jest Barbórka,
ty Barbórkę, bracie czcuj
i sto latek w zdrowiu żyj.

Niechaj żyje twa rodzina
i radości ci przyczynia,
a Barbórkę, bracie, czcuj
i sto latek w zdrowiu żyj.

Niechaj żyją i kamraccia,
robotniczy twoi bracia,
wznies na zdrowie wina dzban,
niech górniczy żyje stan.

Graj oberka, graj mazurka,
bo to dzisiaj jest Barbórka,
weź dziewczynę, bracie, w tan,
niech górniczy żyje stan.

Jo ci powiadom...

$\text{♩} = 160$ (18")

Jo ci po-wia-dom, jo ci po-wia-dom, nie ko-chaj ple-ka-rza, jo ci po-wia-dom,
 jo ci po-wia-dom, nie ko-chaj go, bo pie-karz mo wą-sa, on cie-bie
 po-ką-sa, jo ci po-wia-dom, jo ci po-wia-dom, nie ko-chaj go.

Jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 nie kochaj piekarza,
 jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 nie kochaj go,
 bo piekarz mo wąsa,
 on ciebie pokąsa,
 jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 nie kochaj go.

Jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 nie kochaj malyrza,
 jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 nie kochaj go,
 bo malyrz we wiadrze
 mo farba i babrze,
 jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 nie kochaj go.

Jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 nie kochaj masarza,
 jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 nie kochaj go,
 bo masorz mo noże
 i pożgać cie może,
 jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 nie kochaj go.

Jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 pokochaj górnika,
 jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 pokochaj go,
 bo wszyscy górnicy
 to szwarni chłopcy,
 jo ci powiadom, jo ci powiadom,
 pokochaj go.

Górnicy, górnicy, co wążiel kopiecie

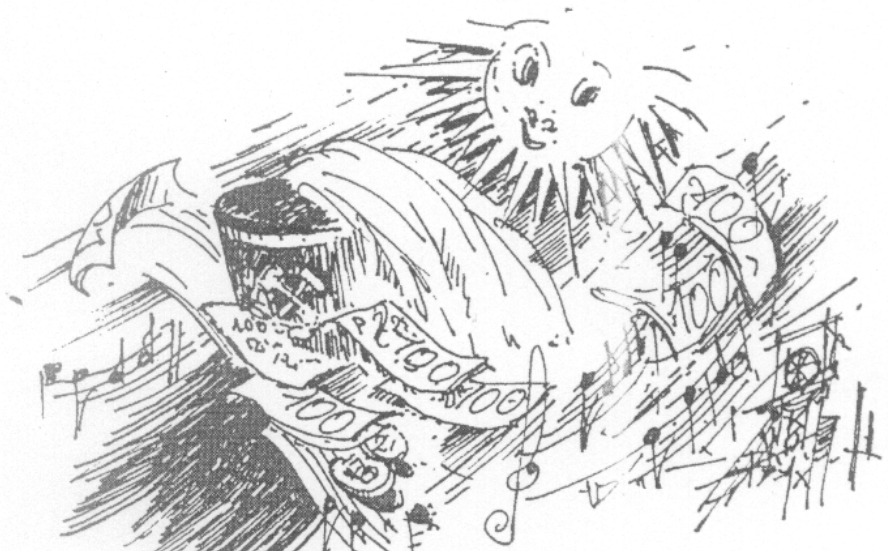

Górnicy, górnicy, co wążiel kopiecie,
pod ziemią siedzicie, o świecie nie wiecie.

Na świecie, na świecie słoneczko nóm grzeje,
a u wos w kopalni pot sie ciągiem leje.

Jak przyjdzie wypłata, z pieniędzmi przyjdziecie
i z nami, dziuszkami, se potańcujecie.

Bo górnik, chłop szwarny, rod w tańcu wywijo
i pięknej muzyczki z dziyweczką nie mijo.

Idzie górnik po wsi kilofkiem wywijo

♩-96 (25")

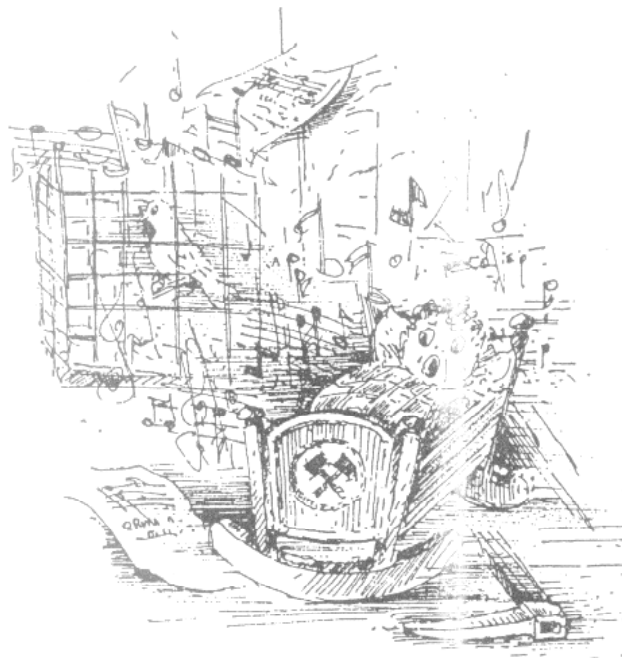

Idzie górnik po wsi kilofkiem wywijo,
ludzie sie pytajóm: cóż to za nacyjo ?

Górnik chłop wesoły, śpiwo wiele może,
bo mu dobrze wydoł wagił na filorze.

Górnik sie raduje, kiej do dóm przybędzie
kiej ze swoją żonką za stołem zasiędzie.

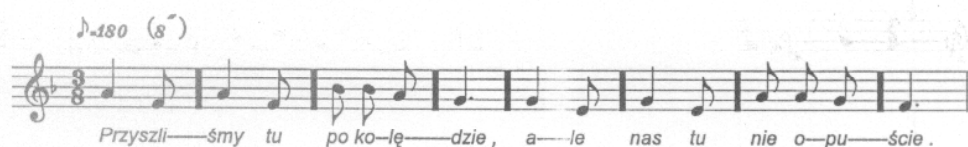
Kanareczek w klotce, piesek na kanapie,
a synek w kolybce rączkami se klapie.

Pieśni obrzędowe, rodzinne i dobroczynne

Przyszliśmy tu po kołędzie

Przyszliśmy tu po kołędzie,
ale nas tu nie opuście.

Parę jajec podarujcie,
a szperekzki nie żałujcie.

Za kolęda dziękujemy,
szczęścia, zdrowia wam życzymy.

Abyście nam długo żyli,
a po śmierci w niebie byli.

Dzisiaj święto Floryjana,

Dzisiaj święto Floryjana,
świętujemy se od rana,
tańczujemy i śpiewamy,
dobre wino popijamy.

Jutro trza iść do roboty,
toż dodajmy se ochoty,
wszystko boskie, dziuszki nasze,
a ku dziuszkom srogie flasze.

Dzisiaj święto Floryjana,
niech mu będzie cześć oddana,
nie ma jak to być hutnikiem,
ale dobrym robotnikiem.

Drzeworyt ludowy

Do tego tu domu wstępujemy

♩-104 (15")

Do te-go tu do-mu wste-pu-je-my,
 szczę-ścia, zdro-wia wam ży-czy-my,
 nasz go-ik zie-lo-ny, pię-knie u-stro-jo-ny.

Do tego tu domu wstępujemy,
 szczęścia, zdrowia wam życzymi,
 nasz goik zielony,
 pięknie ustrojony.

Ną naszym goiku jest strojna marzanna,
 co ją wystroiła prześliczna panna,
 pięknie ją stroiła,
 nad nią łązy roniła.

Na naszym goiku pozłocano sieczka,
 co ją pozłocą szopieńsko dziewczeczka,
 całą noc nie spała,
 ino pozłocą.

Piękna marzaneczka, idź se już do morza,
 bo nadchodzi wiosna zielona i hoża,
 już nadchodzi wiosna
 wesola, radosna.

Na naszym goiku malowane jajka,
 co je malowała pani Olenderka,
 jajka malowała,
 pięknie se śpiewała.

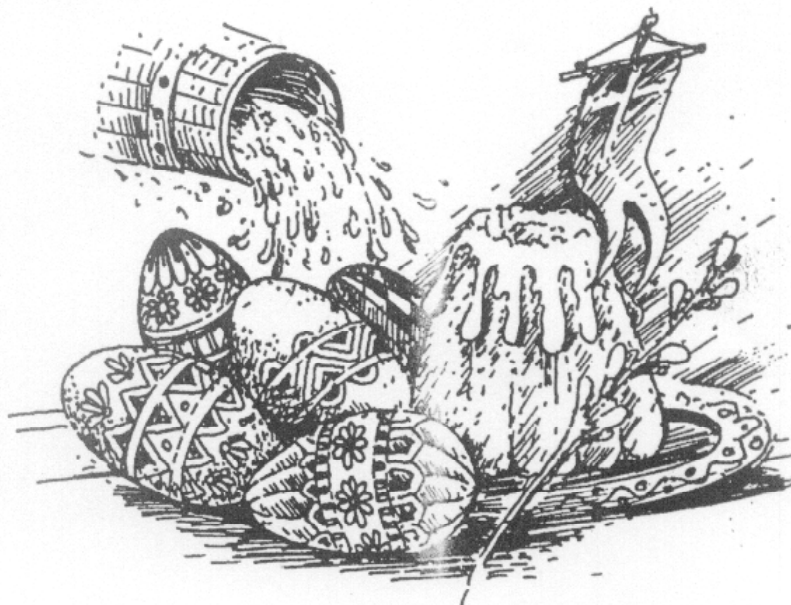
Przyszed jo tu po śmierguście

J-104 (15")

Przyszed jo tu po śmierguście,
ino mie tu nie opuście,
dejcie mi jajek pięć,
pozostana jo wasz zięć.

Przyszła jo tu po śmierguście,
ino mie tu nie opuście,
dejcie mi kęs ciasta,
byda wasza niewiasta.

SŁOWNIK GWARY ŚLĄSKIEJ

BIBLIOGRAFIA

wybór pozycji z literatury o tematyce regionalnej

1. **A** za łoknym kolenda – zbiór pastorałek i pierniczek śląskich Grzegorza Spyry. – Chorzów: „Antyki”; Agencja Artystyczna „Gama” (1999). – 59 s. : il., nuty;
2. **BALLADY** Marka Szoltyśka. – Kucharczak Przemysław – Gaz. Wybor. – 1999, nr 78, dod. „Gaz w Kat.”, s 9
3. **BERY** i bojki śląskie / Stanisław Ligoń. Katowice: Wydaw.” Śląsk”, 1980. – 255s.: il.
4. **BIESIADA** śląska / Agnieszka Grzegorzewska // Wychowanie w Przedszkolu. – 2004, nr 2, s. 46 –47.
5. **CO SLYCHAĆ** w regionie? : rola mediów w edukacji regionalnej dzieci i młodzieży /Elżbieta Jatulewicz // Dyrektor Szkoły. – 2003, nr 4, s. 29 –31 : fot.
6. „**CUDZE** chwalicie, swego nie znacie...”/ Irena Rogacz, Henryka Kurek // Wychowanie w Przedszkolu. – 1997, nr 3, s. 164-166
7. **CZY DOBRZE** znasz gwarę śląską ? : scenariusz konkursu dla klas gimnazjalnych /Joanna Podbrożna // Wszystko dla Szkoły . – 2001, nr 12, s. 14 – 15
8. **CZY** przedszkole sprzyja kultywowaniu tradycji? / Joanna Garbula- Orzechowska //Wychowanie w Przedszkolu. – 1996, nr 8, s. 455-460
9. **DRAMA** a ”Małe Ojczyzny” : o zastosowaniu w edukacji regionalnej / Jan Tatarowicz // Drama. Nr 30 : (1999), s. 13 – 15
10. **DZIECKO** i regionalizm / Ewa Ogrodzka – Mazur // Życie Szkoły. – 2004, nr 4 s. 3 (259) – 11 (267)
11. **DZIECKO** i regionalizm – Ewa Ogrodzka-Mazur // Życie Szkoły-2004,nr.4 s.3(259) -11(267)
12. **DZIECKO** w świecie tradycji / Franciszek Ziemiński , Wiesława Korzeniowska , Bronisława Dymara , Kraków : Wydaw. „ Impuls” , 2002. – 260 s.; (Nauczyciele Nauczycielom)
13. **DZIEDZICTWO** kulturowe – edukacja (1) : materiały pomocnicze dla nauczycieli
14. **EDUKACJA** regionalna – dziedzictwo kulturowe w zreformowanej szkole: praca zbiorowa / red. S. Bednarek. – Wrocław : ”DTSK SILESIA”, 1999. – 324s. - Bibliogr.
15. **EDUKACJA** regionalna / Anna Zellma // Wychowawca. – 2000, nr 10, s. 8 – 11
16. **EDUKACJA** regionalna : z historii , teorii i praktyki / red . Maria Teresa Michalska . - Kraków : Oficyna Wydaw. „ Impuls ” , 1999 . – 203 , [5] s. : tab ., il ., wykr.

17. **EDUKACJA** regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie: wybór materiałów wojewódzkiej konferencji Katowice, 4-5. 10. 1999 r. / Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Katowicach. – 2000, 134 s.
18. **EDUKACJA** regionalna : dziedzictwo kulturowe w regionie : wybór materiałów z wojewódzkiej konferencji Katowice 4-5. 10. 1999 / Wojewódzki Ośrodek Metodyczny . Katowice : WOM , 2000. – 134 s.
19. **EDUKACJA** regionalna : dziedzictwo kulturowe w zreformowanej szkole : praca zbiorowa / pod. red. Stefana Bednarka . Wrocław : Wydaw . DTSK Silesia , 1999. – 323 s.
20. **EDUKACJA** regionalna : od tradycji ku nowoczesności : materiały konferencji naukowo – metodycznej. Katowice : Wojewódzki Ośrodek Metodyczny , 1996 .– 45 s.
21. **EDUKACJA** regionalna : szansa i nadzieja kontestacji i wyzwolenia , czy dramat edukacyjny ? / Kazimierz Kossak – Głowczewski ; W : Kontestacje pedagogiczne / pod red. Bogusława Śliwerskiego: Kraków ; Wydawnictwo „ Impuls” , 1999? . – 278 s.
22. **EDUKACJA** regionalna. W poszukiwaniu źródeł realizacji na przykładzie pedagogiki C. Freineta – zarys koncepcji / Kazimierz Kossak – Głowczewski ; W : Pedagogika alternatywna : dylematy teorii / pod red . Bogusława Śliwerskiego . Kraków : Wydawnictwo „ Impuls” , 1995 . – s. 161 – 166
23. **EDUKACJA** w śląskim "Mateczniku" / Ewa Zacharyasz // Dyrektor Szkoły. – 2001, nr 4, s. 8 – 13
24. **ELE** mele dudki. Rymowanki dzieci śląskich /Studium folklorystyczne/ Dorota Simonides, Katowice, Śląski Instytut Naukowy, 1986. 3236s.
25. **FOLKLOR** Górnego Śląska. Pod red. Doroty Simonides. Katowice : Śląsk. , 1989. - 798 [2] s, ilustr, : Bibliografia s. 777 – 798
26. **FOLKLOR** i folkloryzm w edukacji i wychowaniu / red. nauk. Helena Danel Bobrzyk, Jadwiga Uchyła – Zroski. – Katowice : Uniwersytet Śląski , 2003. - 160 s. [6] s. tabl. : il. : (Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach).
27. **GAWĘDY** z przeszłości Górnego Śląska / oprac. Wiesława Korzeniowska. Opole : Instytut Śląski w Opolu, 1990. – 166 s.
28. **GODKI** i bojki śląskie / Brunon Strzałka, Opole, Instytut Śląski Opolskiego Towarzystwa Kulturalno-Oświatowego, 1976. – 246s.
29. **GÓRNICZE** obyczaje [scenariusz zajęć z edukacji regionalnej w klasach początkowych] / Ewa Czepczor // Życie Szkoły. – 2004, nr 4, s. 42 (298) – 43 (299)
30. **GÓRNIK** z zawodu, z zamiłowania. – Krawczyń Krystian. Portr. // Oskard. – 1999, nr 12, s. 5, 7

31. **GÓRNOŚLĄSKIE** zamki i pałace; województwo śląskie: historie zamków i Pałaców, dzieje rodów, legendy, herby / [konceptcja i red. Danuta Emmerling; Historie zamków i pałaców Norbert Honka et al.]. – Opole: „Adan”, cop. 1999. –120s.; il. Kolor., mapy; 30 cm. – ISDN 83-908136-8-8
32. **GWARA** śląska wczoraj i dziś. Katowice : Związek Górnośląski, 1992. – 41s.
33. **GWARA** górnośląska . - oprac. Catek Szczepan – Kraków Sasi Mił Polska, cop. 2002. -95 s.; il. Kolor
34. **GWARA** śląska – świadectwo kultury , narzędzia komunikacji : sytuacja językowa w miastach Górnego Śląska / Aldona Skudrzykowa , Jolanta Tabor , Krystyna Urban , Olga Wolińska . – Katowice : „ Śląsk”, 2001 . – 217 , [1] s.
35. **GWARA** znana. - Samsonowicz Anna – Fot. // Tryb Śl. – 1999, nr 67, s. 5; VIII Konkurs Recytacji w Gwarze Śląskiej „Śląska Ojczyzna Polszczyzna”
36. **HISTORIA** Mysłowic do 1922 roku / Alfred Sulik. Mysłowice : Wydaw.”Przesłanie”, 2000. – 265 s. : il.
37. **ILUSTROWANY** słownik dziejów Śląska / hasła zestawili i opracow. Bogdan Snoch ; rys. Jerzy Moskal. Katowice : Śląsk, 1991. – 184 s. : il.
38. **INFORMATOR** o mieście Mysłowice. Mysłowice, 1977 PZPR 16° s. 22, nrb. 2
39. **JAK** budować edukację regionalną. - Sadowisk Andrzej –Fot. // Echo -1999, nr. 4, s. 9, Program „ Edukacja regionalna – tradycja dla przyszłości”opracowany przez Halinę Nocoń, Barbarę Sopot-Zembok i Zygmunta Jelenia
40. **JAK** Hanys z gorolem : rozważania o Górnym Śląsku / Krzysztof Karawat . . Katowice : „ Polskapresse” . Oddział „ Prasa Śląska”1999 . – 197 , [2]s . , [4] k . tabl. kolor . : il .
41. **JAK** legendy i baśnie Ireny Kwintowej stały się inspiracją do poznania własnego regionu / Jadwiga Lubowiecka // Wychowanie w Przedszkolu . – 1994 , nr 8 , s. 451 – 459
42. **JAK TO** w karnawale bywało .../ Beata Kamińska //Wychowanie w Przedszkolu. - 2001, nr 2, s. 91 – 93
43. **KARTKA** z kalendarza – Boże Narodzenie – tradycje świąteczne / Małgorzata Krzyształowska , Dorota Roltowska // Wychowanie w Przedszkolu . – 1997 , nr 10 , s. 618 – 622
44. **KOLOROWE** jarmarki. - Szendzielarz Ryszard –Fot. //Gaz. Młk. -1999, Nr. 4, s. 9-10. Odpusty w kościele pw. Św. Wojciecha

46. **LĘDZINY** po Śląsku. Dominik Iwona –Fot.//Tryb. Śl. -1999, nr. 118, s. 6 VI Przegląd Piosenki Dziecięcej „Śląskie Śpiewanie”.
47. **MAŁA** ojczyzna / red. Wiesław Theiss . – Warszawa : Wydaw . Akademickie „Żak”, cop . 2001. – 364s.
48. **”MAŁE** ojczyzny” -- regionalizm w nauczaniu i wychowaniu : zestawienie bibliograficzne w wyborze / PBW Lublin, 1999, - 113 poz.
49. **MAŁO** nas, mało nas. Polskie dziecięce zabawy ludowe / Jadwiga Gorzechowska, Maria Kaczurbina, Warszawa: Nasza Księgarnia, 1978.202-s.
50. **MINISTERSTWO** Edukacji Narodowej o edukacji regionalnej – dziedzictwie kulturowym w regionie . – Warszawa :MEN , 2000 . – 80s. : tab .
51. **MYSŁOWICE** stoją kulturą. Prynda Krystian //Trójkąt.-1999, s. 17-18
52. **NA TROPACH** historii własnego regionu / Barbara Fajge // Nowe w Szkole. - 2003, nr 6 ,s.14 – 15
53. **NASZE** babcie nosiły purpurki. - Pustułka Agata –Fot. //Tryb. Śl. -1999, Nr. 207. s. 6. Ludowy strój piekarski.
54. **NIBY** nic, a tak się to zaczęło....: czyli jak powstał wielki “Kołacz” w małej Szkole / Elżbieta Jatulewicz, Dorota Wachelka, Stanisław Czesny // Dyrektor Szkoły. - 2002, nr 12, s. 4 – 9
55. **O EDUKACJI** regionalnej – dziedzictwie kulturowym w regionie / Ministerstwo Edukacji Narodowej. – Warszawa : Ministerstwo Edukacji Narodowej, 2000. – 80 s.
56. **O** śląskich obyczajach, śląskich potrawach i niektórych śląskich słowach. – Tambor Jolanta // Postscriptom. – 1999, nr 31/32, s. 15-25
57. **OBRZĘDY** i zwyczaje ludowe / Ewa Dudziak – Przydatek // Wychowanie w Przedszkolu . – 1997 , nr 3, s. 169 – 171
58. **ODPUST** w skansenie. – Lubiejewska Anna. – Fot. // Tryb. Górn. – 1999, nr 17, s. 8
59. **ORGANIZACYJNO - METODYCZNE** aspekty wychowania do poszanowania dziedzictwa kulturowego w regionie / Anna Zellma // Wychowanie na co Dzień.- 2000, nr 10 – 11, s. 30 – 33
60. **OSOBLIWOŚCI** przyrodnicze województwa Śląskiego. Katowice : Górnośląska Oficyna Wydawnicza, 1999. – 144 s. : il. barw.
61. **PEDAGOGIKA** Celestyna Freineta a edukacja regionalna / Wanda Chmurzyńska // Życie Szkoły . – 1998 , nr 4 , s. 204 205
62. **PIECZĘCIE** i herby miasta Mysłowic / Józef Cieply. Mysłowice :”Życie Mysłowic”, 1992.- 59 s.

63. **PIERWSZY** maja Zielone Świąta, św. Jan oraz zwyczaje rolnicze na Śląsku w opisach Bożeny Stelmachowskiej - Pośpiech Jerzy // Kwart. Opol. R.45, nr.1 (1999). s. 105-134
64. **PIOSENKI** , zabawy i gry ludowe ważną dziedziną polskiej kultury / Emilia Medyk // Wychowanie w Przedszkolu . - 1994 , nr 8 , s. 463 – 467
65. **PODRÓŻ** do źródeł śląskiej tradycji / Krystyna Sajdok. Mysłowice : MOKiS, 1995. - 162 s.
66. **POWRÓT** do tradycji / Joanna Garduła – Orzechowska // Wychowanie w Przedszkolu . - 1996 , nr 3 , s. 141 – 145
67. **POZNAJEMY** naszą przeszłość , kulturę i tradycję / Elżbieta Zgondek // Wychowanie w Przedszkolu . - 1996 , nr 8 , s. 472 – 475
68. **POZNAJEMY** tradycje naszego regionu / Halina Żak // Wychowanie w Przedszkolu . - 1997 , nr 3, s. 166 – 168
69. **REGIONALIZM** w nauczaniu i wychowaniu : zestawienie bibliograficzne w wyborze / Irena Goleń. – Pszczyna : Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, 2001. – 5 s. 87 poz. 23/2001
70. **RODZINNA** tradycja: Śląsk nie tylko żurem stoi. – Tarski Jacek. – Fot. // Gwarek – 1999, nr. 50, s. 4.
71. **ROZŚPIEWANY** Śląsk. – Adolf Dygacz. – rys. Edward Jasefowski. – Chorzów: „Itatis”, - 2000, 152, 5 s.; rys., nuty.
72. **ROZWIJAMY** przywiązanie do rodzinnej ziemi / Jadwiga Siwek // Wychowanie w Przedszkolu . - 1982 , nr 2 , s. 459 – 464
73. **SACRUM.** Rodzina. Tradycje : świętowanie roku kościelnego w tradycyjnej kulturze plebejsko – miejskiej Górnego Śląska / Halina Gerlich, Marian Grzegorz Gerlich. Katowice : Śląsk, 1995. – 216 s.
74. **SŁOWNIK** gwar śląskich : tom II (beczkować – braw) / red. Bogusław Wyderka ; zespół aut. Małgorzata Iżykowska [i in] .- Opole : Państwowy Instytut Naukowy Instytut Śląski w Opolu , 2001. – 156s.
75. **STRÓJ** ludowy na Śląsku / Barbara Bazielić, Chorzów : Itatis, 2001. – 54 s. : fot, wykroje
76. **SZKICE** z dziejów Mysłowic / Śląski Instytut Naukowy w Katowicach. Katowice: Wydaw. Artystyczne – Graficzne, 1961. –94 s.
77. **”ŚLĄSK”** tańczy i śpiewa. Katowice : Śląsk, 1975. – ok. 50 s. : il.
78. **ŚLĄSKA** tradycja. – Stawiarki Jacek. – Fot. // Głos Zabrze. – 1999, nr 51/52, s. 7; Zwyczaje wigilijne w części przemysłowej Górnego Śląska.
79. **ŚLĄSKA** Wielkanoc. – Kubit Bożena. – II. // Now. Gliw. – 1999, nr 13, s. 8.

80. **ŚLĄSKIE** pieśni ludowe : wybór i opracowanie / Adolf Dygacz. Katowice : Górnośląska Oficyna Wydawnicza, 1995. – 165 s.
81. **ŚLĄSKIE** stroje ludowe naszego regionu / Centrum Regionalne przy SP nr 7 w Osinach ; opisy Zofia Przeliorz ; rysunki Ewa Getler, Irena Przeliorz. – Zory: Drukarnia Oldprint, 2001. – 28 s. rys.
82. **ŚLĄSKIE** stroje ludowe / Barbara Bazielić. Warszawa : Śląsk, 1988. – 150 s. ilustr.
83. **ŚLĄSKIE** beranie czyli humor Górnego Śląska / Dorota Simonides, Katowice: Śląski Instytut Naukowy, 1991. – 459s.
84. **ŚLĄSKIE** opowieści, legendy wice ... - Marian Piegza; [il. Grzegorz Magner] Świętochłowice: Muzeum Miejskie, 1999. 103, [1].s.:il.
85. **ŚLĄSKIE** opowieści, legendy, wice... - Piegza Marian. – il. Grzegorz Magner. - Świętochłowice: Muzeum Miejskie, 1999. – 103, [1].
86. **ŚWIĄTECZNA** tradycja. – Matuszczyk-Kotulska Aleksandra. – Fot. // Bibliografia. Poz. [2] // Nowiny. – 1999, nr 13, s. 7; Zwyczaje i obrzędy związane z Wielkim Tygodniem.
87. **ŚWIĄTECZNE** jadło. – Filip Elżbieta Teresa. - // Besk. Inf. Kult. – R. 20, nr 1 (1999), s. 23-24; Zwyczaje wigilijne.
88. **ŚWIĘTO** i zabawa: odpusty parafialne na Górnym Śląsku. - Dorota Świata-Trybek. - Wrocław, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 2000.- 172 s., [32]s. tabl. kolor; il. Mapy
89. **ŚWIĘTOWANIE** nie tylko górnicze. – Jakubiak Marek. – Fot. // Now. Wodz. – R. 1, nr 12 (1999), s. 13; Dziecięcy Zespół Folklorystyczny „Radlinionki”.
90. **TRADYCJE** stroju ludowego na terenie dzisiejszych Mysłowic / Tomasz Wrona. Mysłowice : Zespół Promocji i Strategii Urzędu Miasta Mysłowice, 2002. – 115 s. : il.; słownik nazw gwarowych
91. **TRADYCJE** naszej wsi / Halina Żak // Wychowanie w Przedszkolu. –1995 , nr 3 , s. 171 – 173
92. **TRADYCJE**, obyczaje i obrzędy w edukacji dziecka. Polistetyczne przestrzenie edukacji / Bronisława Dymara // W: Dziecko w świecie tradycji / Franciszek Ziemiński, Wiesława Korzeniowska, Bronisława Dymara - Kraków: Oficyna Wydawnicza "Impuls", 2002 – (Nauczyciele – Nauczycielom; t. 12) s. 109 – 189
93. **TRADYCJE** zwyczaje i obrzędy śląskie. – wybór i oprac. Teresa Smolińska; UO, Opole, wydaw. VO, 2003, s. 219, il (w tym kolor).
94. **TWÓRCZOŚĆ** ludowa w przedszkolu / Beata Pałasińska, Ewa Rakowska // Wychowanie w Przedszkolu.- 1996, nr 4, s. 219-221

95. **UCZENIE** Śląska: jak wygląda edukacja regionalna w szkołach. – Nowak Tomasz. – II. Kolor. // Życie Byt. – 1999, nr 3, s. 8.
96. **W kuchni.** Ostroch Aleksandra - / /Kurier. -1999, nr. 108, s. 6-7 Wyposażenie tradycyjnej kuchni na Śląsku i obyczaje kulinarne.
97. **WIECZÓR** wszystkich czasów: folklor i magia. - Pałyga Artur – Fot. // Tryb Śl. - 1999, nr. 299, s. 12. Zwyczaje wigilijne.
98. **WIELKANOC** po naszymu. - Koj Lidia - / rozm. Tadeusz Piersisk // Gaz. Wybor - 1999, nr. 79, dod."Gaz. Częst.", s. 2
99. **WOJEWÓDZKI** dom kultury- sojusznikiem w wychowaniu regionalnym dzieci / Elżbieta Jedrzejczak, Małgorzata Bulińska // Wychowanie w Przedszkolu.- 1986, nr 4, s. 224-225
100. **WSRÓD** nocnej ciszy...Sypuła Beata. II // Dz. Zach. - 1999, nr. 294, s.15. Zwyczaje bożonarodzeniowe w woj. Śląskim.
101. **WYCHOWANIE** człowieka społeczności lokalnej jako podstawowa kategoria wychowania dla przyszłości / Anna Zellma // Wychowanie na co Dzień . – 2003, nr 6, s. 24 – 27
102. **WYCIECZKA** jako forma nauczania [w edukacji regionalnej] / Krystyna Palichleb // Wychowawca. – 2002, nr 4, s. 21 – 22, bibliogr.
103. **ZBLIŻAMY** dzieciom różne regiony kraju / Walentyna Burzyńska // Wychowanie w Przedszkolu.- 1988, nr 1, s. 46-48
104. **ZWYCZAJE** i obrzędy doroczne na Śląsku / Jerzy Pośpiech. Opole : Śląski Instytut w Opolu, 1987. – 326 s., ilustr. 93,
105. **ZWYCZAJE** wielkanocne / Franciszka Setlak // Wychowanie w Przedszkolu.- 1998, nr 4, s. 285-287
106. **ŻŁOBEK**, kolędnicy i Godni Świynta. Taż – Bibliogr. Poz.[2] //nowiny.-1999, nr 51/52 , s.8. Zwyczaje związane ze świętami Bożego Narodzenia.
107. **ŻYWOT** Ślązoka pocziwego / Marek Szoltysek; rys., opracow. graficzne Franciszek Kucharyczyk. Rybnik : Śląskie ABC, 1999. –112 s.; il.